

7. Sprawozdanie Kuratorium z oświaty pozaszkolnej w r. 1931/1932, [W:] Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego (dalej: DzUKOSB) za rok 1933.

8. Stopińska-Pająk, A. Kulturalno-edukacyjna działalność świetlic w Drugiej Rzeczypospolitej // Instytucjonalne formy edukacji dorosłych w Drugiej Rzeczypospolitej / red. E. Sapia-Drewniak i A. Stopińska-Pająk. – Warszawa, 2001.

9. Z instrukcji pracy oświatowo-kulturalnej i propagandowej KOP, Warszawa 1939 // O niepodległą i granice. Korpus Ochrony Pogranicza 1924-1939. Wybór dokumentów / oprac. M. Jabłonowski, W. Janowski, B. Polak, J. Prochowicz. – Warszawa-Pułtusk, 2001.

BIALORUSKA MNIEJSZOŚĆ NARODOWA NA TERENIE WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

Wnuczko Anna

Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

Białorusini stanowią jedną z największych mniejszości narodowych zamieszkujących w Polsce [1]. W przeprowadzonych w 2002 r. badaniach Głównego Urzędu Statystycznego 48 737 obywateli zadeklarowało swoją przynależność narodową jako białoruską. Zdecydowana większość posiada polskie obywatelstwo (47 640 osób). Obywatelstwo białoruskie zadeklarowało tylko 965 osób [6]. Faktyczna liczba osób czujących przynależność do narodu białoruskiego może być większa. Błąd w wyliczeniach GUS-u może wynikać z tego, że część respondentów miała trudność z jednoznacznym określeniem swojej przynależności narodowej [8].

Można tu zauważyć podobieństwo do zjawiska prywatnej ojczyzny. Część Białorusinów urodzona na Białorusi, a mieszkająca na Podlasiu określa swoją narodowość jako polską. Pomimo zmiany miejsca zamieszkania czują bliskość i przynależność do innego państwa i określają się jako Polacy. Jako przyczyny takiego stanu rzeczy można podać pochodzenie ich rodziców, używany język, przekonania polityczne. Dodatkowym czynnikiem jest to, czy migracja była przymusowa czy dobrowolna [12, s. 32].

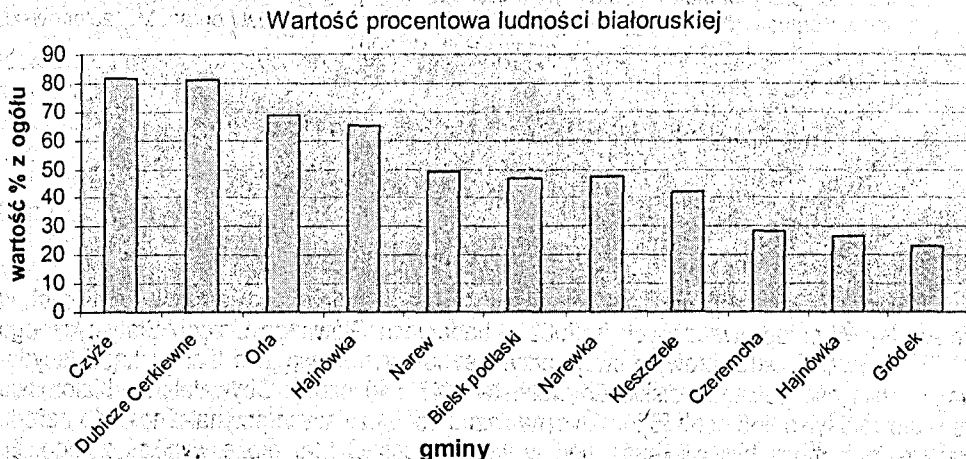
Ważną przyczyną jest także wyznawana religia. Polska jest krajem z przewagą ludzi wyznania rzymskokatolickiego (95% mieszkańców deklaruje się jako katolicy). Część Białorusinów wyznania katolickiego zamieszkających Podlasie określa się z tego powodu jako Polacy, czując silny związek pomiędzy religią a narodem. Z drugiej strony część Podlasiaków podkreśla swój związek z Białorusią na podstawie tego, że są wyznania prawosławnego, które w województwie podlaskim jest powszechne jak w żadnej innej części kraju. Religia często jest jednym z ważniejszych czynników określania swej narodowości, często ważniejszym niż kryterium terytorialne. Bycie Katolikiem często jest identyfikowane jednoznacznie z byciem Polakiem.

Na Podlasiu mieszka największe skupisko mniejszości Białoruskiej [3, 9, s. 21]. Jak podaje raport Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. Województwo podlaskie zamieszkuje 46 420 zadeklarowanych Białorusinów. Stanowi to prawie 4% ogólnej liczmy mieszkańców województwa. 39 898 osób zadeklarowało używanie języka białoruskiego w kontaktach domowych. W 11 gminach województwa ponad 20% mieszkańców stanowią Białorusini. W gminach Czyże i Dubicze Cerkiewne ten wskaźnik wynosi ponad 80%. W ostatnich latach w kilku miejscowościach gmin zamieszkiwanych w dużym stopniu przez mniejszość białoruską pojawiły się dwujęzyczne tablice wjazdowe (polskie i białoruskie) [6].

Przy tak dużej liczbie Białorusinów powstała potrzeba tworzenia organizacji zajmujących się propagowaniem kultury i języka. Ich działanie jest wspierane finansowo przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej jak i prywatnych sponsorów. Organi-

zacje działają głównie w większych miastach województwa takich jak Białystok, Hajnówka czy Bielsk Podlaski, jednak także mniejsze miejscowości w gminach zamieszkałych przez Białorusinów mają swój udział w krzewieniu kultury. Organizowane są głównie festiwale muzyki połączone z wystawami rękodzieła i spotkaniami z artystami.

Procent ludności białoruskiej w gminach województwa podlaskiego (Rysunek 1.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r.

Największe imprezy w województwie i miejsca, gdzie się odbywają:

- *Festiwal Muzyki Młodej Białorusi* (Gródek k. Białegostoku),
- *Nadbużańskie Spotkania Folklorystyczne* (Sokołów Podlaski),
- *Z Wiejskiego Podwórze* (Czeremcha),
- *Festiwal Piosenki Białoruskiej* (Bielsk Podlaski i Białystok)
- *Bardauskaja Vosień* (Białystok),
- *Kupalle* (Białowieża).

Odbywają się cyklicznie od kilku lat, głównie latem. Cieszą się dużym zainteresowaniem nie tylko wśród Białorusinów, ale i Polaków, którzy przybywają nawet z innych województw [2].

Jednym z najstarszych i najaktywniejszych stowarzyszeń na Podlasiu jest *Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne w Polsce*. Powstało ono w roku 1956, według danych z 2009 r. stowarzyszenie to liczy 4 000 członków. W okresie Polski Ludowej była to jedyna organizacja propagująca kulturę białoruską. Przed rokiem 1989 organizacja miała większe pole działania, obecnie nie otrzymuje dużego dofinansowania i skupia się na organizacji kilku imprez. Są to m.in. *Muzyczne Dialogi nad Bugiem* oraz *Noc Kupali*. Warto zaznaczyć, że niektóre z imprez są wielokulturowe, pokazują kulturę także innych mniejszości, np. ukraińskiej. Dużym problemem organizacji jest to, że nie posiada strony internetowej i aby dowiedzieć się o planowanych przedsięwzięciach należy zwrócić się bezpośrednio do organizatorów.

Wśród organizacji krzewiących kulturę białoruską prężnie działa *Związek Młodzieży Białoruskiej (ZMB)*. Został założony w 1991 r. i funkcjonuje nieprzerwanie od tamtej pory. Głównym założeniem i misją jest prowadzenie działalności kulturowo-oświatowej. Co roku organizują szereg imprez, np.: *Jesień Bardów*, *Zimowe Spotkania Muzyczne*, *Kupalle*. Warto zwrócić uwagę na przedsięwzięcie *Ściana*. Jest co coroczny marsz pieszy, podczas którego młodzież odwiedza miejscowości w dużym stopniu zamieszkałe przez Białorusinów. Często są to niewielkie wsie, ale to właśnie tam mieszkańcy są najbardziej przywią-

zani do kultury białoruskiej, kultywują zapominane tradycje i obyczaje, w dalszym ciągu zajmują się rękodziełem, a co najważniejsze czują głęboką przynależność do narodu białoruskiego, nawet gdy urodzili się w Polsce lub mieszkają tu od wielu lat. Takie spotkania pomagają młodym ludziom w odnalezieniu swojej tożsamości narodowej, dają inny punkt widzenia [2].

Organizacja współorganizuje także szereg małych projektów takich jak wernisaże fotografii, pokazy filmów, spotkania z literatami. Członkowie organizacji kładą duży nacisk na reklamę przedsięwzięć-informacje o projektach można znaleźć na stronach internetowych, w lokalnych gazetach i telewizji oraz stacjach radiowych. Plakaty są rozwieszane w szkołach i instytucjach publicznych [2].

Mocną stroną organizacji jest witryna internetowa. Zachęca zarówno pod względem graficznym jak i treściowym. Znajduje się tam forum, aktualności z życia organizacji, galerie zdjęć, artykuły prasowe, planowane projekty, linki do innych serwisów o tematyce białoruskiej.

Organizacja ZMB posiada zaledwie kilkunastu członków i są to głównie ludzie młodzi, często w wieku licealnym. Pochodzą głównie z Bialegoostoku, Hajnówki i Bielska Podlaskiego. Warto zaznaczyć, że na Uniwersytecie w Białymstoku istnieje kierunek filologia białoruska, a w Hajnówce i Bielsku Podlaskim istnieją licea ogólnokształcące z białoruskim językiem nauczania. Matura z tego języka jest obowiązkowa, uczą się go wszyscy uczniowie. Według danych Kuratorium Oświaty w Białymstoku w 2007 r. 3 333 uczniów mniejszości białoruskiej uczyło się języka ojczystego w placówkach oświatowych. W roku 2004 liczba dzieci uczących się białoruskiego była wyższa o ponad 300 osób. Ten stan rzeczy może być spowodowany niżem demograficznym [2].

Na Podlasiu działa rozgłośnia radiowa *Radio Racja*. Większość audycji prowadzona jest w języku białoruskim, niewielka część w polskim. Radio dociera do mieszkańców Podlasia i części Białorusi oraz za pośrednictwem internetu. Program skonstruowany jest tak, że poszczególne programy trafiają do ludzi w różnych przedziałach wiekowych. Radio jest atrakcyjne szczególnie dla młodych ludzi, prezentowana jest tam muzyka współczesna. Działalność *Radia Racja* jest finansowana przez *Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej*, dodatkowe fundusze czerpie ze sprzedaży czasu antenowego reklamodawcom [4].

Radio Białystok, inna stacja regionalna, także przyczynia się do propagowania kultury białoruskiej, jednak w mniejszym stopniu. Wspiera swoim patronatem niektóre imprezy i projekty, emituje muzykę białoruską. Realizuje także audycję *Na pograniczu* o tematyce mniejszości narodowych na Podlasiu. Ukazywane są tu np.: problemy mieszkańców. Program uczy tolerancji ludzi różnych ras i przekonań. Audycja ukazuje się co tydzień, nie zawsze tematem jest mniejszość białoruska [5].

Warto się zastanowić nad rozwojem kultury białoruskiej w przyszłości na terenach Podlasia. Ogromne znaczenie ma świadomość narodowa w mieszkańcach, chęć propagowania kultury i języka. Wielu Białorusinów mieszkających na Podlasiu przejmuje kulturę polską jako swoją, liczy się dla nich kryterium obecnego zamieszkania a nie przeszłość i korzenie. W latach 2010/2011 i 2011/2012 Uniwersytet w Białymstoku nie uruchomił kierunku filologia białoruska. Było to spowodowane bardzo małą liczbą kandydatów, w latach ubiegłych sytuacja wyglądała niewiele lepiej. W roku akademickim 2011/2012 ukończą studia ostatni studenci tego kierunku. Na ostatnim roku studiów licencjackich jest tylko 13 studentów [7]. Z drugiej strony język białoruski został wprowadzony do niektórych przedszkoli, np.: w Bielsku Podlaskim i cieszy się popularnością. W mniejszych miejscowościach język białoruski jest powszechnie używany głównie w kontaktach mieszkańców z rodziną i sąsiadami. W tym przypadku nie jest to często jednak "czysty" język, a element

gwary podlaskiej, na która składa się także język ukraiński. Dodatkowo młodzież ma problemy w płynnym porozumiewaniu się w tym języku uważając go jako niepraktyczny.

W dziedzinie kultury można mówić o dużym rozwoju. Do Polski dociera coraz więcej filmów, muzyki i utworów literackich autorów białoruskich. Dobrą strategią w tym przypadku jest propagowanie twórczości skierowanej do ludzi młodych, zachęcanie w przystępny sposób zainteresowaniem się kulturą swego narodu, do rozbudzenia świadomości kulturowej. Imprezy muzyczne cieszą się dużym zainteresowaniem, są coraz lepiej reklamowane. Ponadto przyjeżdżają muzyki wielkiego formatu, organizowane są szkolenia i kursy tradycyjnego śpiewu, rękodzieła, spotkania z twórcami.

Trudno jednoznacznie przewidzieć kierunki rozwoju w propagowaniu kultury białoruskiej. Widoczne są próby propagowania jej na dużą skalę i wprowadzanie świeżych pomysłów w promocji. Przeszkodami mogą być brak funduszy na realizację projektów oraz duża konkurencja ze strony organizacji propagujących inne mniejszości, a także wszechobecna kultura zachodu bardziej atrakcyjna dla młodych ludzi.

Na koniec warto zadać pytanie: ile osób za kilka lat określi swoją narodowość jako białoruską? Czy ta liczba będzie większa niż obecnie i co o tym zadecyduje? Nie sposób teraz przewidzieć wszystkich czynników, które będą za to odpowiadać. Poza tym proces identyfikacji narodowej jest długotrwały, trudno przewidzieć jej kierunek. Na terenie województwa podlaskiego wielu Białorusinów znalazło swój dom i zapewniło sobie warunki do bytowania. Podlasianie mając w sąsiedztwie tę mniejszość narodową, a także często pochodząc z rodzin mieszanych, zaznajamiają się z kulturą i obyczajami oraz zastanawia się nad własną świadomością narodową [10, s. 13, 11, s. 12].

Belarusian nationality in Podlaskie voivodeship

Report *Belarusian nationality in Podlaskie voivodeship* contains information about people of Belarusian nationality in northeastern Poland.

Report tries to answer to several question such as: Do Belarusians feel related with national language and culture? How do organisations who support their culture work? Is belarusian culture popular among Poles? How many people in future will define themselves as Belarusians and for what reasons?

Assumption of work was to show that national minority of Belarus feels their different identity very strongly-no matter that some of them were not born in Belarus. Besides they try to show their culture to Poles and promote it in many ways.

Список цитированных источников

1. <http://www2.mswia.gov.pl/portal.php?serwis=pl&dzial=61&id=37#bialorusini>, 09. 04. 2012.
2. <http://afisza.org/>, 08. 04. 2012.
3. <http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=922&p=danelnne>, 10. 04. 2012.
4. http://nadaje.com/Radio_Racja.html, 10. 04. 2012.
5. <http://www.radio.bialystok.pl/>, 09. 04. 2012.
6. <http://www.stat.gov.pl/gus>, 10. 04. 2012.
7. <http://www.uwb.edu.pl/kandydaci.php?p=1498>, 09. 04. 2012.
8. http://www.wrotapodlasia.pl/pl/wywiady/Z_prof._Andrzejem_Sadowskim_o_mniejszosci_bialoruskiej.htm, 11. 04. 2012.
9. Podlaski, K. *Białorusini, Litwini, Ukraińcy*. – Białystok, 1990.
10. Sadowski, A. Czerniawska M., *Tożsamość Polaków na pograniczach*. – Białystok, 1999.
11. Siemieńska, R. *Siła tradycji i siła interesów*. – Warszawa, 1978.
12. Tomaszewski, J. *Rzeczypospolita wielu narodów*. – Warszawa, 1985.